

Інформація за іншими предметними напрямками досліджень за спеціалізаціями в галузі знань 08 – “Право”

УДК 342.951:351.87

БЕЛАНЮК М.В., кандидат юридичних наук, ст. дослідник, учений секретар
ДНУ ПБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3083-1732>.

**СТАНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК НЕВІД’ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ
ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

DOI...

***Анотація.** У статті досліджуються трансформаційні процеси (причини, явища та закономірності), що відбуваються навколо створення правоохоронного органу у військовій сфері (військової поліції) та перспективи щодо відновлення повноцінної системи органів військової юстиції в Україні.*

***Ключові слова:** військова поліція, військова юстиція.*

***Summary.** The article examines the transformational processes (causes, phenomena and regularities) occurring around the creation of a law enforcement body in the military sphere (military police) and prospects for the restoration of a full-fledged system of military justice bodies in Ukraine.*

***Keywords:** military police, military justice.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах повномасштабної війни РФ проти України формуються новітні суспільні відносини та нові виклики і загрози у сфері національної та міжнародної безпеки, що потребує кардинального перегляду державної політики, системи управління, забезпечення безпеки і оборони. Одним з пріоритетів реалізації державної політики у воєнній сфері відповідно до Стратегії воєнної безпеки України [1] визначено завдання щодо виявлення та припинення кримінальних та інших правопорушень, підвищення рівня доброчесності в силах оборони. Проте до сьогодні дієвої системи військової юстиції, яка б мала забезпечувати правопорядок, законність, охорону прав, законних інтересів військовослужбовців та здійснювати правосуддя у сфері оборони, на даний час в Україні немає.

Варто нагадати, що з початку незалежності в Україні було сформовано досить ефективну систему військової юстиції: військові суди регіонів і гарнізонів; військові прокуратури регіонів та гарнізонів; юридичні підрозділи військових формувань; військово-юридичні навчальні підрозділи у складі Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Крім вказаного, було запроваджено навчальну і наукову спеціальність “військове право”.

Протягом 2001 – 2012 рр. в Україні відбувалось кардинальне скорочення військових формувань та розпродаж військових об’єктів, зброї та техніки*. Поряд з цим відбувалась поступова ліквідація системи військової юстиції: спочатку у 2010 р. – військових судів, а у 2012 р. й органів військової прокуратури. З початком гібридної війни, анексії РФ

© Беланюк М.В., 2024

* Довідково: протягом 1991 – 2012 рр. було скорочено 961 тис. особового складу військових формувань (з 1100 тис. у 1991 р., до 139 тис. у 2012 р.).

Автономної республіки Крим та окупації окремих районів Донецької і Луганської областей у 2014 р. було відновлено систему військової прокуратури, яку знову було ліквідовано в ході чергової реформи органів прокуратури у 2019 р. У цей час також було підготовлено проекти законів “Про державне бюро військової юстиції” та “Про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” (щодо військових судів), які так і не були прийняті.

Зазначене негативно позначилося на підтриманні обороноздатності держави, забезпеченні правопорядку у військових формуваннях, додержанні базових принципів правосуддя у військовій сфері, що поставило під сумнів належний захист конституційних прав і свобод та реалізацію державно-правових гарантій соціально-правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей; належного розслідування і судового розгляду правопорушень, скоєних в умовах воєнних та бойових дій тощо.

З початком широкомасштабної війни рф проти України у лютому 2022 р. зазначені проблеми набули ще більшої актуальності. Зокрема, це стосується виявлення, документування і розслідування скоєних рф на території України воєнних злочинів, злочину геноциду та злочинів проти людяності. За таких умов саме збалансована система військової юстиції України має виключне значення для правового забезпечення національної та воєнної безпеки передусім в умовах відсічі збройної агресії рф проти України.

Результати аналізу наукових публікацій. Увага дослідників до питання реформування правоохоронних органів України в останні роки з відомих причин посилилась. Зокрема увага до побудови чи трансформації системи військової юстиції. Це роботи таких вітчизняних вчених та фахівців, як: Вдовитченко В., Баганець О., Дегтяр Р., Богущкий П., Бобров Ю., Доронін І., Зархін О., Каріх І., Котляренко О., Лоцихін О., Матіос А., Медведько О., Пахомов В., Пилипчук В., Тенюх І., Шошура А., Шамара О. та ін., які внесли значний внесок в науку національної безпеки, військового права, правоохоронних органів та органів військової юстиції. Єдиною позицією, яка існує серед дослідників, є впевненість у тому, що успішність захисту національних інтересів України значною мірою залежить від ефективності правоохоронних органів, а забезпечення законності, правопорядку у військових формуваннях досягається за допомогою саме дієвої збалансованої системи військової юстиції. На жаль, питання створення системи військової юстиції в Україні залишається не вирішеним, незважаючи на триваючу вже понад два роки повномасштабну загарбницьку війну рф проти України.

В умовах шляху до інтеграції України в НАТО зазначене питання набуває ще більшої актуальності, зокрема слід визнати, що нагальною потребою сьогодення є реформування Військової служби правопорядку Збройних сил України у Військову поліцію - основного правоохоронного органу у військовій сфері.

Метою статті є історико-правовий аналіз та визначення проблеми становлення військової поліції, як невід’ємної складової військової юстиції України.

Виклад основних положень. З самого початку незалежності України, найважливішими завданнями органів державної влади визначено забезпечення законності і правопорядку та захист прав і безпеки її громадян, що потребувало відповідного законодавчого вирішення питання організації правоохоронної діяльності. Вперше про намір створення нового правоохоронного органу у військовій сфері дізнаємося з Постанови Верховної ради України “Про стан виконання законів і постанов Верховної Ради України з питань правопорядку і заходи щодо посилення боротьби із злочинністю” від 26.01.93 р., в якій Кабінету Міністрів України доручалося *підготувати і подати на розгляд сьомої сесії Верховної Ради України проект Закону про військову*

міліцію в складі Збройних Сил України [2]. Про хід виконання постанови пропонувалося доповісти Верховній Раді України до 1 липня 1993 р.

Варто згадати, що після розпаду СРСР у 1991 р. усі військові формування, дислоковані на території України, перейшли у підпорядкування Верховної Ради України [3]. Загальна їх чисельність на той час становила понад 800 тис. осіб. Протягом 1991 – 1994 рр. відбувався активний процес переміщення військовослужбовців з України в інші держави колишнього СРСР і навпаки. Це було викликано перш за все бажанням людей повернутися на Батьківщину. Так з України було переведено близько 12 тис. осіб, натомість 33 тис. повернулося в Україну. Під тиском західних держав та росії Верховна Рада 11 жовтня 1991 р. затвердила Концепцію оборони і будівництва Збройних Сил України. Передбачалося, що Україна стає без'ядерною державою та бере на себе зобов'язання не входити до будь-якого військового блоку. Тобто фактично, на той час не маючи очевидних ворогів, країна проголошувала нейтральність. У червні 1992 р. Верховна Рада України ратифікувала Договір про звичайні збройні сили в Європі, яким визначалися максимальні рівні озброєння і військової техніки для України. Відповідно до Воєнної доктрини України необхідно було скоротити кількість озброєння і військової техніки, зокрема 5300 танків, 2400 бойових броньованих машин, 477 бойових літаків. До реалізації цих завдань Україна приступила у серпні 1992 р. Поряд із скороченням озброєння та техніки, практично одразу, *в умовах катастрофічної нестачі грошей у бюджеті, розпочалось скорочення особового складу військових формувань*. Станом на кінець 1995 р. українське військо вже налічувало близько 400 тис. осіб; у 1998 р. – 320 тис. осіб [4]; у 1999 р. – 310 тис. осіб; у 2005 р. – 180 тис. осіб [5], у 2012 р. – 139 тис. осіб, у 2013 р. – 120,9 тис. осіб [6]. Так само скоротилася кількість вищих військових навчальних закладів – з 60 до 31.

З урахуванням зазначених процесів, на нашу думку, підняття у 1993 р. питання необхідності створення правоохоронного органу у військовій сфері – Військової міліції, було закономірним, пов'язаним із потребою забезпечення правопорядку у військах та дотриманням законності при скороченні особового складу, озброєння та техніки.

У листопаді 1993 р. за результатами розгляду проект Закону про військову міліцію в складі Збройних Сил України було повернуто Верховною Радою України на доопрацювання [7]. Основними зауваженнями стали питання щодо статусу цього органу, основних його функцій, повноважень, підпорядкованості тощо. Зокрема пропонувалось поширити повноваження органів військової міліції не тільки на військовослужбовців Збройних Сил України, а й на інші силові відомства: прикордонні війська, Національну гвардію, війська цивільної оборони, війська конвойної і охоронної служби Міністерства внутрішніх справ України та інші військові формування та цивільний персонал цих відомств. Зазначалося також, що надання військовій міліції права ведення слідства у справах про злочини військовослужбовців суперечить вимогам відповідних норм Кримінально-процесуального кодексу України, так само не викликало довіри та критикувалося надання функцій щодо здійснення контролю за діяльністю військової міліції Міністру оборони України. Як альтернативний варіант розглядалась можливість створення військової міліції при Міністерстві внутрішніх справ України.

Одразу після прийняття Конституції України у 1996 р. знову на порядок денний винесено питання щодо створення військової поліції, адже криміногенна ситуація в країні на той час значно погіршилась, про що Президент України Л.Д. Кучма наголосив під час розширеної колегії Генеральної прокуратури України 9 липня 1996 р. [8].

Натомість, попри намагання з самого початку існування суверенної держави Україна створити повноцінну систему військової юстиції: військові суди, військова

прокуратура, військова поліція, останнього так і не було створено. Ще тривалий час існували лише військова прокуратура та військові суди.

Лише через десять років – 7 березня 2002 р. відповідно до Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України”, було започатковано діяльність єдиного в Україні відомчого *спеціального правоохоронного формування* у складі Збройних Сил України, призначеного для забезпечення правопорядку і військової дисципліни у Збройних Силах України. Відповідно до першої редакції Закону основними завданнями Служби правопорядку визначено: виявлення причин, передумов і обставин злочинів та інших правопорушень, розшук осіб, які самовільно залишили місця служби; запобігання вчиненню злочинів; охорона військових об’єктів; проведення дізнання; захист майна ЗСУ; забезпечення безпеки дорожнього руху військового транспорту; участь у гарнізонних заходах; здійснення арешту та тримання на гауптвахті; забезпечення тримання у дисциплінарному батальйоні; участь у протидії диверсійним проявам та терористичним актам на військових об’єктах. В умовах введення в Україні воєнного або надзвичайного стану на Службу правопорядку додатково покладалися завдання щодо: участі у боротьбі з ворожими диверсійно-розвідувальними групами; організація збору, супроводження та охорона військовополонених; забезпечення дотримання комендантської години в гарнізонах; охорона військових об’єктів, військових містечок та їх населення, сприяння його евакуації; відновлення та підтримання порядку і дисципліни у військових частинах; контроль за рухом транспортних засобів і перевезенням вантажів Збройних Сил України.

Як бачимо з наведеного *мова не йде про створення повноцінного правоохоронного органу у військовій сфері, адже жодних завдань із проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування на Службу правопорядку покладено не було.* Крім зазначеного повноваження Служби не поширювалося на інші військові формування, а лише на військовослужбовців та працівників ЗСУ. Таку ситуацію намагались виправити внесенням змін до Закону. Так, відповідно до Директиви Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 28.10.02 р. № 1-1/1384, Кабінету Міністрів України було доручено до 1 березня 2003 р. розробити і подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” з метою поширення повноважень цієї служби на всі військові формування України [9].

У 2005 р. Генеральний прокурор України запропонував надати Військовій службі правопорядку повноваження щодо проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування в усіх справах про військові злочини та службові злочини, вчинені військовослужбовцями [10].

У зв’язку з політичною кризою в Україні, яка виникла внаслідок неузгодженої політики уряду, незмістовністю юридичних, адміністративних та економічних реформ, що вилилось у дострокове припинення повноважень Верховної Ради України 19 квітня 2007 р. Парламентська Асамблея Ради Європи видала Резолюцію “Функціонування демократичних інституцій в Україні” за № 1549. та рекомендувала органам влади України терміново ухвалити конкретні заходи для усунення причин кризи: зокрема пропонувалося *провести реформу системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів* і вжити активних законодавчих та практичних заходів для подолання всіх форм корупції, включно з політичною [11].

Проект Закону України “Про статус слідчих” від 25.01.08 р. № 1437 мав стати першим кроком до виконання зазначеної резолюції, але він також залишився лише проектом.

На виконання Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи 8 квітня 2008 р. № 311 Указом Президента України затверджено Концепцію реформування кримінальної юстиції України [12], якою передбачено реформування органів кримінальної юстиції, в результаті якого досудове слідство мали б здійснювати: національна поліція, фінансова поліція, *військова поліція*, слідчий підрозділ Служби безпеки України і антикорупційний орган – спеціально утворений орган досудового розслідування корупційних правопорушень. *Військова служба правопорядку у Збройних Силах України мала бути перетворена на Військову поліцію з наданням їй функцій щодо здійснення попередження, виявлення, розкриття злочинів та досудового розслідування справ про злочини проти встановленого порядку несення військової служби.*

З метою забезпечення приведення конституційних повноважень та принципів організації правоохоронних органів у відповідність до стандартів демократичного суспільства, що керується принципом верховенства права, був затверджений План заходів із реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України (Розпорядження Кабінету Міністрів від 27.08.08 р. № 1153) [13]. Планом *передбачено розробку проектів Законів України “Про прокуратуру” та “Про систему органів досудового розслідування і статус слідчих”*. При цьому задекларовано, що реформування системи правоохоронних органів має бути комплексним і відбуватися з одночасним реформуванням кримінального та кримінального-процесуального законодавства [14].

З метою розробки вказаних проектів у Міністерстві юстиції України утворено робочу групу, до якої входили й провідні вчені Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України [15]. Вченими підготовлено науково-правові висновки, пропозиції та рекомендації до Концепції реформування кримінальної юстиції та Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні та до понад 20 проектів законів, що стосуються удосконалення системи органів кримінальної юстиції та удосконалення діяльності органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

З приходом до влади у 2010 р. Віктора Януковича, кандидата від проросійської “Партії регіонів”, стало першим кроком до ліквідації системи військової юстиції, зокрема Указом Президента України “Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів” від 14.09.10 р. № 900/2010 усі військові суди в Україні були ліквідовані [16], а у липні 2012 р. органи військової прокуратури як інститут були скасовані. Натомість з’явилося Головне управління нагляду за додержанням законів у воєнній сфері.

Враховуючи, що Янукович В.Ф. і його команда, виконуючи вказівки рф щодо планомірного скорочення військових формувань України і відповідно озброєння та техніки, які й до приходу до влади проросійської партії постійно зменшувались, наполягали на тому, що військова юстиція не потрібна, оскільки армія не затребувана, адже воювати немає з ким. *Відповідно дискусії про створення військової поліції припинилися.*

На нашу думку, посприяла нестабільна політична ситуація в країні тому, що зазначені напрацювання згаданих інституцій залишилися не розглянутими ще тривалий час, аж до вторгнення росії на територію АР Крим та Донецької і Луганської областей України у 2014 р. Це час, коли вкрай необхідно було приймати дещо запізнілі рішення для врегулювання діючого законодавства під реалії воєнного часу.

Необхідно було здійснювати реформування армії і правоохоронних органів у військовій сфері, адже рівень та стан військової дисципліни у військах суттєво

погіршився. Масове дезертирство, знищення військової техніки, озброєння, зброї та боєприпасів в умовах ведення гібридної війни вкрай негативно вплинуло на бойову готовність Збройних Сил України. Тільки у 2014 р. кількість вчинених у Збройних Силах України військових кримінальних правопорушень зросла більше ніж в 11 разів порівняно з 2013 р. (з 369 протягом 2013 р. до 4153 у 2014 р.) [17].

Проект Закону України “Про прокуратуру” щодо створення військових прокуратур, був поданий до Верховної Ради України 05.11.13 р. № 3541 та прийнятий 14.10.14 р. № 1697-VII [18]. Закон визначав порядок створення, комплектування та матеріально-технічного забезпечення військових прокуратур, а також їх соціального захисту. Відповідно до ст. 5 Закону військові прокурори здійснювали прокурорські функції в межах адміністративно-територіальних одиниць, де ці функції не могли виконувати цивільні прокурори. Тобто військові прокурори мали перебувати у військових частинах, які знаходились у зоні бойових дій та наближених до них. *Це стало дієвим кроком до відновлення органів військової прокуратури.* Військова прокуратура виконувала свої функції у такому вигляді до 2019 р., до прийняття Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури” від 19.09.19 р. № 113-IX [19]. *Закон скасував військові прокуратури* та надав право генеральному прокурору в разі потреби створювати спеціалізовані прокуратури на правах структурного підрозділу Офісу генерального прокурора, обласних чи окружних прокуратур. Відповідно, були створені і *донині діють спеціалізовані прокуратури у військовій та оборонній сфері.*

З початку російської агресії проти України в державі склалася ситуація, коли у бойових умовах система органів досудового розслідування стала не спроможною забезпечувати ефективно та оперативно розслідування масових військових злочинів, тому на початку 2015 р. Президент України доручив Кабінету Міністрів України впродовж тижня внести до Верховної Ради України проект Закону України “Про військову поліцію”. Разом з тим 2 грудня 2014 р. був зареєстрований проект Закону України “Про систему досудового слідства України та статус слідчих” за № 1187 [20]. Законопроектом передбачалося до органів досудового розслідування віднести слідчі підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, Державного бюро розслідувань України та Національного антикорупційного бюро України. Слід зазначити, що законопроект було подано з перспективою на майбутнє, оскільки Національне антикорупційне бюро України було створено лише 16 квітня 2015 р., а Державне бюро розслідувань України 29 лютого 2016 р. *У цьому законопроекті не згадувалося про військову поліцію.* Законопроект не був схвалений.

Діюча система МВС України не повністю відповідає сучасним реаліям нашої держави, а відтак органи внутрішніх справ не завжди встигають за процесами її розбудови, не завжди орієнтуються на забезпечення насамперед прав і свобод людини. До того ж сфера, на яку розповсюджується юрисдикція військової поліції, по суті не може бути віднесена до сфери діяльності внутрішніх справ.

21 січня 2015 р. Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, зареєстрував законопроект “Про військову поліцію” за № 1805 [21]. Законопроектом передбачено перетворення Служби правопорядку ЗС України у *Військову поліцію – правоохоронний орган у підпорядкуванні Міністра оборони України, призначений для забезпечення правопорядку і законності в ЗС України, у правоохоронних органах спеціального призначення, Державній спеціальній службі транспорту, Державній службі спеціального зв’язку та захисту інформації*

України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України. Законопроектом передбачено надання слідчим Військової поліції статусу органу досудового розслідування щодо злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (ст. 402-421, 425-435 КК України), вчинених військовослужбовцями, а також злочинів, вчинених державними службовцями та працівниками МО України, ЗС України під час виконання ними службових обов'язків або в розташуванні військової частини чи на військових об'єктах, та всіх злочинів, вчинених військовослужбовцями безпосередньо у зоні ведення бойових дій.

В ході експертизи законопроекту Головне науково-експертне управління Верховної ради України звернуло увагу на певні дискусійні питання, зокрема [21]:

- правовий статус Військової поліції як “військового правоохоронного формування”, не узгоджується із ст. 17 Конституції України, в якій йдеться лише про військові формування і правоохоронні органи держави. Відповідно до статті 1 Закону України “Про оборону України” – “військове формування призначене для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій”. Натомість, правоохоронні органи, відповідно до статті 1 Закону України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави” – це державні органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції;

- виникало питання залежності Військової поліції від Міністра Оборони України та начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України;

- сумнівним видавалося надання Військовій поліції функції службових розслідувань, адже проводити службові розслідування, відповідно до статті 85 Дисциплінарного Статуту ЗС України, належать військовому командуванню [22];

- у низці положень законопроекту закладено обмеження прав і свобод людини і громадянина, наприклад надання права Військовій поліції входу у будь-який час у житлові та інші приміщення громадян, будівлі державних органів, підприємств, установ і організацій з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин, чим порушуються приписи ст. 233 КПК, оскільки на такі дії необхідна ухвала слідчого судді або дозвіл власника;

- надання Військовій поліції права у разі підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення проводити особистий огляд речей, що знаходяться при них, та транспортних засобів, вилучати документи та предмети, що можуть бути речовими доказами або є забороненими чи обмеженими в обігу та передавати їх відповідним органам для прийняття правових рішень щодо обмеження прав громадян. Сам факт “підозри” є занадто суб'єктивним і віддається на розсуд самого поліцейського, отже особистому огляду може бути піддана фактично будь-яка особа, що є прямим порушенням приписів статей 29, 30 Конституції України;

- не узгоджувалися з вимогами статті 216 КПК надання повноважень Військовій поліції щодо досудового розслідування корупційних злочинів, вчинених державними службовцями та працівниками МО України та ЗС України під час виконання ними службових обов'язків або в розташуванні військової частини чи на військових об'єктах, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування. У свою чергу, чинна редакція ч. 5 ст. 215 КПК встановлює, що досудове розслідування таких злочинів проводить Національне антикорупційне бюро України. При цьому жодних змін до вказаної норми проектом не передбачено.

З урахуванням висловлених зауважень законопроект відхилено та знято з розгляду.

Комітетом Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони також було розроблено проект Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України повноважень на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень та здійснення оперативно-розшукової діяльності” від 12.05.15 р. № 2804. Однак, незважаючи на прийняте Постановою Верховної Ради України рішення [23] про повторне направлення на перше читання зазначеного проекту, його також було відхилено через закладені у ньому порушення: вимог ч. 4 ст. 17 Конституції України, яка передбачає, що військові формування не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян, а наділення ВСП функціями слідства та ОРД якраз і є обмеженням цих прав; європейських стандартів, оскільки військовослужбовці не можуть забезпечити незалежність досудового розслідування (Рішення ЄСПЛ у справі “Сергій Шевченко проти України” від 4 квітня 2006 р.). Також у звіті ЄС щодо виконання Україною умов щодо безвізового режиму від 8 травня 2015 р. вказано, що Україна має позбавити СБ України повноважень з досудового розслідування та встановити чіткі взаємини між прокурорами і слідчими (пункт 2.3.1.1 звіту) [24].

Наступним був законопроект “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння у Збройних Силах України” від 09.06.15 р. № 2048а [25], де запропоновано внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України та Законів України “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України” та *надати право органам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України здійснювати оперативно-розшукову діяльність і проводити негласні слідчі (розшукові) дії*. Передбачено створити підрозділи оперативно-розшукової діяльності та надати додаткові повноваження щодо здійснення відповідних процесуальних дій з метою розкриття злочинів, скоєних військовослужбовцями під час виконання ними службових обов’язків або в розташуванні військових частин ЗС України та на інших військових об’єктах.

26.06.2015 р. за № 2047а був зареєстрований законопроект “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розслідування злочинів, вчинених військовослужбовцями Збройних Сил України, військовозобов’язаними та працівниками Збройних Сил України”. У законопроекті пропонувалися внести до Кримінального процесуального Кодексу та Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” зміни, якими ВСП ЗС України надається право здійснення досудового розслідування. Головне науково-експертне управління ВР України відзначило на існуючу нагальну потребу у створенні спеціального правоохоронного органу у військовій сфері, проте звернуло увагу на те, що у запропонованих змінах до статті 216 КПК, не вказані склади тих злочинів, які мають бути підслідні саме органам ВСП ЗС України, що може звести нанівець завдання, яке має вирішити законопроект. Запропоновано внесення уточнень до абзацу 3 пункту 1 Розділу Х “Прикінцеві положення” КПК, відповідно до яких Кодекс набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування, крім “частини першої (у частині положень щодо повноважень здійснення досудового розслідування злочинів, передбачених статтями 402 – 421, 423 – 435 Кримінального кодексу України, крім тих, що вчинені військовослужбовцями Збройних Сил України) та частини четвертої статті 216 цього Кодексу, які вводяться в дію з дня початку діяльності Державного бюро розслідувань України, але не пізніше п’яти років з дня набрання чинності цим Кодексом” [26].

Щодо зазначеного, Головне науково-експертне управління ВР України звернуло увагу, що злочини, передбачені статтями 402 – 421, 425 – 435 КК, *можуть бути вчинені не тільки військовослужбовцями Збройних Сил України, а й військовозобов'язаними під час проходження ними зборів, але у законопроекті не визначено, який правоохоронний орган розслідуватиме злочини, передбачені зазначеними статтями, якщо вони були вчинені військовозобов'язаними під час проходження ними зборів.* Це ж зауваження було адресовано і до абзацу 1 пункту 1 Розділу XI “Перехідні положення” КПК (у редакції проекту), згідно з яким “до дня введення в дію положень частини першої (в частині положень щодо повноважень здійснення досудового розслідування злочинів, передбачених статтями 402 – 421, 423 – 435 КК, крім тих, що вчинені військовослужбовцями Збройних Сил України) та частини 4 статті 216 цього Кодексу повноваження щодо досудового розслідування передбачених ними кримінальних правопорушень здійснюють слідчі органів прокуратури, які користуються повноваженнями слідчих, визначених цим Кодексом” [26].

Крім зазначених зауважень у проекті не передбачено збільшення штату співробітників підрозділів ВСП ЗС України (зокрема, введення посад слідчих), що потребуватиме додаткового фінансування з Державного бюджету України. Тобто має місце порушення вимог частини 3 статті 91 Регламенту Верховної Ради України, відповідно до якої до проекту повинно бути додане фінансово-економічне обґрунтування [26].

Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності звернув увагу на те, що проектами реєстр. №№ 2048а, 2047а, одночасно пропонується внесення змін до одних і тих самих норм законів “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України”, однак різного змісту. У разі прийняття обох зазначених проектів у запропонованій редакції виникне законодавча невизначеність стосовно остаточного тексту Закону. Також і Комітет з питань запобігання і протидії корупції зазначив, що проект акту не відповідає вимогам антикорупційного законодавства, оскільки запропоновано надати Військовій службі правопорядку у ЗС України невластиві їй у конституційно-правовому статусі функції [27]. Отже в результаті ці проекти також були повернуті суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Слід зазначити, що протягом 2014 – 2015 рр. ст. 216 “Підслідність” КПК України зазнавала суттєвих законодавчих змін на підставі шести законів України (від 21.02.14 р. № 746VII [28], від 23.02.14 р. № 767-VII [29], від 15.04.14 р. № 1207-VII [30], від 7.10.14 р. № 1689-VII [31], від 12.02.15 р. № 198-VIII [32], від 10.11.15 р. № 771-VIII [33]). Низка зазначених змін обумовила системну незбалансованість і нестабільність законодавства у вказаній сфері. Безсистемне розмежування повноважень органів досудового розслідування не сприяє вдосконаленню порядку кримінального провадження, створює низку критичних проблем, що можуть призвести до часткової або навіть повної втрати керованості у сфері зміцнення законності і правопорядку у військових формуваннях та оборонній сфері [34].

Починаючи з 2016 р. і до сьогодні досудове розслідування щодо злочинів військовослужбовців здійснюють слідчі Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань та Національне антикорупційне бюро України. Відповідно до частини 4 ст. 216 КПК України здійснення досудового розслідування військових кримінальних правопорушень віднесено до компетенції слідчих ДБР, що є невластивим для правоохоронного органу, завданням якого є розслідування кримінальних правопорушень, вчинених топ-чиновниками, суддями, працівниками

правоохоронних органів та здійснення заходів щодо встановлення системних причин та умов проявів організованої злочинності. На вказані органи чинним законодавством не покладається комплексне завдання забезпечення законності і правопорядку у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. Вони не мають жодних повноважень щодо вжиття превентивних заходів, направлених на запобігання правопорушенням у Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

Разом з тим до системних проблем під час проведення розслідування злочинів на територіях воєнних дій слід віднести: неефективність механізму здійснення досудового розслідування, зокрема і через неврегульованість підслідності між органами досудового розслідування. Не врегульованими також залишаються питання надання доступу до військової таємниці та соціального захисту цивільних слідчих, які мають виконувати свої функції на територіях реальних бойових дій і залишаються незахищеними у правовому полі.

Упродовж 2021 р. близько 12 тисяч військовослужбовців, які самовільно залишили місце несення служби, оголошені в розшук. Водночас органи Національної поліції України належного розшуку цих осіб в рамках оперативно-розшукових справ не проводили. Керівництво Національної поліції, ініціювало залучення до розшуку військовослужбовців оперативних підрозділів ДБР, яке у 2021 р. завело лише одну оперативно-розшукову справу для розшуку військовослужбовця, який самовільно залишив місце несення служби. Відсутність належного розшуку дезертирів та інших осіб, які самовільно залишили місце несення служби, незабезпечення невідворотності їх покарання, негативно позначається на стані боєготовності та правопорядку у Збройних Сил України та інших військових формуваннях [35].

Статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлюються гарантії захисту права на життя, однією з яких є зобов'язання держави *провести ефективне розслідування* порушення цього права. Аналіз практики Європейського суду з прав людини свідчить про наявність низки вимог, що висуваються до поняття *“ефективне розслідування”*: розслідування повинно проводитися в кожній справі, де є людські жертви наслідком застосування сили, де ймовірними винуватцями є агенти держави або треті особи. Розслідування має бути особливо ретельним, безстороннім і повним (Slimani v. France, no. 57671/00, § 29)³⁶; характер і межі розгляду, що відповідають мінімальному критерію ефективності розслідування, залежать від обставин справи. Вони оцінюються на підставі усіх фактів і з урахуванням практичних реалій слідчої роботи. Не уявляється можливим звести різноманітність ситуацій, які можуть статися, до простого переліку слідчих дій та інших спрощених критеріїв (Soare et autres c. Roumanie, no. 24329/02, § 162) [36].

Аналіз стану ведення розслідувань національними правоохоронними органами, засвідчив про їх порушення державою Україна. Наприклад у справі умисного вбивства солдата Ш. першого свідка події було допитано 20.01.15 р., хоча вбивство було вчинено 09.08.14 р., а заява про злочин була подана 14.08.14 р. В даному випадку *проведення слідчих дій є несвоечасним*. Правоохоронним органом були проведені слідчі дії лише за ініціативи потерпілої та після підтвердження судово-медичною експертизою співпадіння зразків ДНК. В кримінальному провадженні за фактом умисного вбивства солдата Г. *за десять місяців досудового розслідування не було допитано жодного свідка події*. В даному випадку, фактично досудове розслідування не проводилося. Правоохоронним органом не вживаються заходи з метою встановлення обставин кримінального правопорушення. Як в першому, так і в другому випадках *органом досудового розслідування не було проведено жодної слідчої дії у відповідності до*

процесуального закону. Дані факти свідчать про наявність порушень не лише норм національного законодавства, але й визначених ЄСПЛ принципів [37].

Отже, враховуючи викладене, слід визнати, що саме військова поліція може бути найбільш ефективним правоохоронним органом у військовій сфері в умовах війни та постійної загрози з боку РФ, дією незаконних збройних формувань та активізацією організованої злочинності. Жодна цивільна поліцейська сила не спроможна замінити військову поліцейську силу в такій політичній і соціальній ситуації, в якій перебуває Україна. З урахуванням того, що й після завершення воєнного стану Україні необхідно підтримувати у постійній бойовій готовності власні збройні сили й інші військові формування, відповідно нарощуючи кадровий потенціал, його підготовку та навчання, забезпечувати на високому рівні технічне оснащення та озброєння відповідно до стандартів країн-членів НАТО, військова поліція, як складова військової юстиції, буде потрібна і в майбутньому.

Активну участь в опрацюванні законопроектів, що стосуються створення ефективної системи військової юстиції, беруть фахівці Державної наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України”. Інститут взаємодіє з низкою державних і правоохоронних органів та суб’єктів сектору безпеки і оборони України, зокрема: з Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України та іншими суб’єктами сектору безпеки і оборони України з питання відновлення і розвитку системи військової юстиції (військової поліції, військової прокуратури, військового суду і ін.), гарантій соціально-правового захисту військовослужбовців та співробітників сил безпеки і членів їх сімей тощо. Протягом 2023 р. вченими Інституту спільно з Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил України розроблено законопроекти щодо створення системи військової юстиції, зокрема законопроекти: “Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо організації діяльності військових судів”; “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та організації діяльності системи військової юстиції”, “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу адміністративного судочинства України, Кримінального процесуального кодексу України” та ін. Проекти направлено до відповідних Комітетів Верховної Ради України та Голові Верховної Ради України Стефанчуку Р.О. [38].

Відновлення сучасної системи військової юстиції (з урахуванням досвіду країн-членів НАТО) залишається вкрай актуальною для забезпечення правопорядку та підтримання обороноздатності держави.

Проблеми створення та організації діяльності системи військової юстиції, зокрема щодо реорганізації Військової служби правопорядку у Військову поліцію, постійно обговорюються в ході науково-практичних конференцій: “Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України” (жовтень 2019 р., м. Київ), “Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України” (серпень 2020 р., м. Київ), “круглий стіл” “Створення та організація діяльності системи військової юстиції України” (липень 2022 р., м. Київ) і ін., організованих Державною науковою установою “Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України” спільно з Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України, Апаратом Верховної Ради України, Секцією права національної безпеки та військового права Національної академії правових наук України та іншими суб’єктами сектору безпеки та оборони.

Дослідники звертають увагу на уповільнене реформування системи правоохоронних органів у воєнній сфері, що несе загрози обороноздатності та

національній безпеці України через недосконалість підходів до формування державної політики та правового регулювання відносин при забезпеченні законності та правопорядку; наявність системних проблем у забезпеченні належного рівня правопорядку та дисципліни серед військовослужбовців у районах бойових дій; відсутність скоординованих дій правоохоронних органів при здійсненні повноважень через їх вузьку спеціалізацію, розпорошення функцій досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, та правопорушень, вчинених на території військових частин, установ, організацій, в інших місцях дислокації об'єктів сил оборони, оборонно-промислового комплексу України, оперативно-розшукової діяльності, представництва інтересів держави у судах та здійснення превенції; відсутність ефективної системи управління правоохоронними органами, які комплектуються військовослужбовцями, як цілісною функціональною системою, здатною забезпечити законність у військових формуваннях та оборонній сфері; недостатність кваліфікованого кадрового потенціалу тощо.

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України на початку 2022 р. авторським колективом (Дануца О.А., Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, Самсоненко В.В., Національна асоціація адвокатів України, Герман Д.О., адвокат) було розроблено та винесено на обговорення законопроект “Про Державне бюро військової юстиції” від 28.01.22 р. за № 6569 [39]. Проектом пропонується утворити правове підґрунтя для створення *Державного бюро військової юстиції – органу виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування: військових злочинів; злочинів, потерпілими від яких є військовослужбовці; злочинів, учинених на території адміністративно-територіальних одиниць, у яких повноваження місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування здійснюється військово-цивільними адміністраціями.* На слідчих органів Державного бюро військової юстиції, відповідно до проекту, покладається завдання із досудового розслідування кримінальних правопорушень: проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України; проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, крім злочинів, передбачених 436-1, 443-447 Кримінального кодексу України; вчинених військовослужбовцями військових формувань, розвідувальних та правоохоронних органів України; вчинених у співучасті, якщо хоча б один із співучасників є особою, зазначеною в пункті 3 частини 7 статті 216 цього Кодексу; вчинених на території військових частин, установ, організацій, інших об'єктів постійної і тимчасової дислокації Збройних Сил України та інших створених відповідно до законодавства України військових формувань, органів військового управління, Служби безпеки України, Управління державної охорони України, розвідувальних органів, центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, охорони державного кордону, космічної діяльності; кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та проти власності, предметом посягання яких є військове майно, а також пов'язаних із виконанням державного оборонного замовлення.

Комітетом з питань правоохоронної діяльності зареєстровано у Верховній Раді України альтернативний законопроект “Про військову поліцію” від 15.02.22 р. № 6569-1 [40]. Авторським колективом враховано, що відповідно до Указу Президента України від 8 листопада 2019 р. № 837/2019 “Про невідкладні заходи з проведення реформ та

зміцнення держави” [41] у сфері обороноздатності передбачено створення саме Військової поліції, а Указом Президента України від 1 лютого 2022 р. № 36/2022 “Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії” [42] передбачено збільшення чисельності Збройних Сил України до 2025 р. на 100 тисяч осіб для підвищення оборонних спроможностей держави. Крім того, пунктом 5.7 Стратегічного оборонного бюлетеня України, затвердженого Указом Президента України від 17.09.21 р. № 473/2021 [43], передбачено завдання щодо реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, яка буде здатна виконувати завдання з підтримання правопорядку в системі Міністерства оборони України, та одночасно передбачено розвиток спроможностей слідчих підрозділів та підрозділів оперативно-розшукових заходів Військової поліції, розвиток спроможностей органів управління Військової поліції із забезпечення правопорядку та антитерористичного забезпечення на потенційно небезпечних об’єктах у системі Міністерства оборони України. Також передбачається досягнення сумісності Військової поліції з відповідними структурами держав-членів НАТО. Законопроект передбачає утворення *Військової поліції як центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, який забезпечує інтереси держави у сфері оборони та національної безпеки України із здійснення правоохоронної діяльності з попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття злочинів, кримінальних проступків, віднесених до його підслідності, а також превентивних заходів з метою забезпечення законності та правопорядку у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, в Міністерстві оборони України, органах управління силами і засобами, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони, у державних замовників у сфері оборони, окремих виконавців державного контракту (договору) з оборонних закупівель та захисту інтересів держави у сфері оборони і національної безпеки України у порядку, визначеному законом.*

До порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев’ятого скликання [44] внесено законопроекти “Про Державне бюро військової юстиції” (від 01.02.22 р. № 6569) та “Про Військову поліцію” (від 17.02.22 р. № 6569-1). Разом з тим відповідно до доручення Прем’єр-Міністра України від 27.02.23 р. № 4260/2/1-23 до Постанови Верховної Ради України від 07.02.23 р. № 2910-IX “Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2023 р.” відповідальним за розробку та подання Кабінету Міністрів України проекту Закону України “Про військову поліцію” визначено Міністерство оборони України [45].

На базі Комітету з правоохоронної діяльності Верховної Ради України створено Робочу групу з опрацювання питання щодо створення системи військової юстиції в Україні [46]. На групу покладено завдання щодо опрацювання проектів Законів України: “Про Державне бюро військової юстиції” (№ 6569), альтернативний до нього проект Закону України “Про Військову поліцію” (№ 6569-1), “Про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення та Кримінально процесуальний кодекс України у зв’язку із прийняттям Закону України “Про державне бюро військової юстиції України” (№ 6570), “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінально процесуального Кодексу України у зв’язку із прийняттям Закону України “Про військову поліцію” (№ 6570-1), “Про внесення змін до Закону України “Про прокуратуру” щодо забезпечення діяльності спеціалізованих військових прокуратур” (№ 7576 та № 7576-1).

24 травня 2024 відбулося підсумкове засідання Робочої групи Комітету з питань правоохоронної діяльності щодо опрацювання питання створення системи військової юстиції в Україні [47]. Під час засідання учасниками Робочої групи було презентовано доопрацьований законопроект про військову поліцію. Законопроектом визначаються: статус Військової поліції; правові засади організації діяльності Військової поліції; загальна структура та особовий склад Військової поліції; завдання та повноваження цього органу; підстави та порядок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї військовослужбовцями Військової поліції; правовий та соціальний захист особового складу Військової поліції.

Головою підкомітету з питань розвитку конкуренції та рівних умов для бізнесу Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку зареєстровано ще один проект Закону України *“Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури”* (від 29.05.24 р. № 11306) [48]. Законопроектом пропонується викласти у новій редакції Закон України *“Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України”*, перетворивши її у *Воєнну поліцію зі статусом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань правоохоронної діяльності у військовій, воєнній та оборонній сферах, підтримання правопорядку у сфері оборони держави, здійснює охорону прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та членів їх сімей, а також резервістів, військовозобов’язаних під час проходження ними зборів*. Відповідно до законопроекту Воєнна поліція України має бути підзвітною Верховній Раді України, а її діяльність координуватися Кабінетом Міністрів через Міністра оборони України. Відповідно законопроектом пропонується внесення, у зв’язку з цим, змін у інші Закони України.

Прогнозовано можна говорити про те, що законопроект очікує доля попередніх. Насамперед виникає запитання до назви *“Воєнна поліція”* та надання їй статусу *центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань правоохоронної діяльності у військовій, воєнній та оборонній сферах...* На нашу думку, має бути *“Військова поліція”* з покладенням на неї функцій здійснення *правоохоронної діяльності у військовій сфері...* Натомість поняття *“державна політика з питань правоохоронної діяльності у військовій та оборонній сферах”* занадто широке, під яким слід вважати цілеспрямовану, стабільну, свідомо-вольову, правову форму організації та здійснення діяльності уповноважених державою суб’єктів за допомогою спеціальних засобів, методів і процедур, спрямованих на розроблення стратегічного курсу розвитку держави з питань правоохоронної діяльності у військовій та оборонній сфері. В даному випадку мова може йти про участь військової поліції у *формуванні кримінальної політики з питань правоохоронної діяльності у військовій сфері*, відповідно до Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11.05.23 р. № 273/2023 [49].

Подальшу долю законопроектної роботи з метою створення правоохоронного органу у військовій сфері – військової поліції, як і в цілому системи військової юстиції в Україні, на нашу думку, буде визначати *розуміння та єдине бачення усіх учасників та інституцій, залучених до розробки згаданих проектів законів, механізму державного управління та комплексу проблем судочинства в Україні, організації і діяльності органів дізнання і слідства, прокуратури, судів та проблем забезпечення їх незалежності, основ*

організації та діяльності адвокатури, проблем взаємодії системи військової та цивільної юстиції, традицій військової юстиції, роль цивільних осіб у військовій юстиції, роль інститутів військового омбудсмена, проблеми організації та надання правової допомоги військовослужбовцям щодо захисту їх прав і свобод з урахуванням власного історичного досвіду та існуючих міжнародних стандартів і світового досвіду у зазначеній сфері.

Висновки.

1. Попри понад 30 років переконаності українського суспільства у необхідності існування в Україні правоохоронного органу у військовій сфері - військової поліції, дана проблема свого практичного вирішення досі не знайшла. В Україні не створено військової поліції, її функції виконують Національна поліція, СБУ, ДБР та НАБУ. Безсистемне розмежування повноважень органів досудового розслідування між зазначеними органами не сприяє вдосконаленню порядку кримінального провадження, створює низку критичних проблем, що можуть призвести до часткової або навіть повної втрати керованості у сфері зміцнення законності і правопорядку у військових формуваннях та оборонній сфері.

2. До причин неприйняття рішення стосовно створення військової поліції, незважаючи на багаторічну законотворчу роботу різних інституцій та органів і напрацювання численних нормативних актів з питань створення військової юстиції, слід віднести:

- невизначеність єдиного координуючого органу з опрацювання та розробки нормативних актів, що стосуються створення та сфери діяльності системи військової юстиції, відсутність належної координації зусиль з фахівцями державних правоохоронних органів та державних інституцій, які мають у своєму складі військові формування, розпорошеність між багатьма структурами та інституціями завдань щодо опрацювання питання створення окремих складових військової юстиції, що в комплексі призводить до реєстрації численних законопроектів, поданими різними Комітетами Верховної Ради України, депутатами, які не узгоджуються між собою та з іншими нормативними актами. У підсумку це призводить до того, що проекти нормативних актів повертаються їх ініціаторам на доопрацювання або й взагалі знімаються з розгляду;

- не врахування наукових розробок та рекомендацій наукової спільноти під час розробки проектів законів;

- не достатнє залучення до робочих груп із розробки і попередньої експертизи законопроектів фахових експертів, фахівців у згаданій сфері та зацікавлених організацій;

- не зацікавленість деяких політичних сил та створення штучних перешкод для блокування прийняття необхідних правових актів у сфері розвитку військової юстиції в Україні.

Для подолання зазначеного необхідно виробити нормативно-правовий алгоритм, який дозволить забезпечити впорядкування та взаємоузгодження законодавчих актів, що стосуються сфери діяльності органів військової юстиції. Створення військової поліції має відбуватися одночасно з відновленням цілісної системи військової юстиції в Україні.

Використана література

1. Про Стратегію воєнної безпеки України. РНБО: Рішення від 25.03.21 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0022525-21#Text>

2. Про стан виконання законів і постанов Верховної Ради України з питань правопорядку і заходи щодо посилення боротьби із злочинністю: Постанова ВР України від 26.01.93 р. № 2931-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2931-12#Text>

3. Про військові формування на Україні: Постанова Верховної Ради України від 24.08.91 р. № 1431-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1431-12#Text>

4. Про чисельність Збройних Сил України: Постанова Верховної Ради України від 22.12.98 р. № 327-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-14#Text>

5. Воєнна історія. – (Офіційний сайт Міністерства оборони України). URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html>

6. Історія створення Збройних Сил України. URL: <https://sites.google.com/site/zahist56/istoria-stvorena-zbrojnih-sil-ukraieni>

7. Про проект Закону України “Про військову міліцію в складі Збройних Сил України”: Постанова Президії Верховної Ради України від 15.11.93 р. № 3587-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3587-12/conv#o2>

8. Кучма Л.Д. Роль і завдання органів прокуратури в реалізації положень нової Конституції держави. *Урядовий кур’єр*. 1996. 13 липня.

9. Про додаткові заходи щодо поліпшення дисципліни у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Директива Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 28.10.02 р. № 1-1/1384. *Законодавство України з питань військової сфери*: збірник законів та інших нормативно-правових актів. Кн. 3. Київ: Азимут-Україна. 2005. 560 с. С. 156.

10. Медведько О.І. Проблеми реформування досудового слідства в Україні: матеріали міжнародного “круглого столу” *Реформування системи правоохоронних органів України та міжнародний досвід трансформації поліції в країнах Центральної та Східної Європи* / за заг. ред. О.С. Бодрука. Київ: Національний інститут проблем міжнародної безпеки при РНБОУ, 2006. 190 с. С. 24-26.

11. Функціонування демократичних інституцій в Україні: Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 19 квітня 2007 р. № 1549(2007) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_760#Text

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року “Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів”: Указ Президента України; Концепція від 08.04.08 р. № 311/2008 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>

13. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План; Заходи від 27.08.08 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2008-%D1%80#Text>

14. Офіційний сайт Міністерства юстиції. URL: <https://minjust.gov.ua/m/str>

15. Нариси до історії Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України ; за ред. В.І. Борисова та В.С. Батиргарєєвої. Харків: Право, 2015. 192 с. іл. С. 113. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/900/2010#Text>

16. Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів. Указ Президента України від 14.09.10 р. № 900/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/900/2010#Text>

17. Дмитренко Н.А. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у Збройних Силах України: дис. докт. філософії: 081 - Право / Дмитренко Наталя Андріївна. Херсон – Одеса. 2020. 235 с. URL: http://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2021/07/Disertatsiya_Dmitrenko-20.07.pdf

18. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.14 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1697-18>

19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури: Закон України від 19.09.19 р. № 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#Text>

20. Про систему досудового слідства України та статус слідчих: проект Закону України від 02.12.14 р. № 1187. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH0WZ00A?an=107>

21. Про військову поліцію: проект Закону України від 21.01.15 р. № 1805. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648

22. Про затвердження Інструкції про порядок проведення службового розслідування у Службі зовнішньої розвідки України: наказ Служби зовнішньої розвідки; Інструкція від 06.02.13 р. № 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0326-13#Text>

23. Постанова Верховної Ради України від 14.05.15 р. № 428-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/428-19>

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання органам Військової служби правопорядку у Збройних Силах України повноважень на здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень та здійснення оперативно-розшукової діяльності: проект Закону № 2804. URL: <https://rpr.org.ua/draft-laws/2804>

25. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння у Збройних Силах України: проект Закону від 09.06.15р. № 2048а. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55534

26. Висновок до проекту Закону України від 26.06.15 р. № 2047а. – (Одержаний ВР України). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/XH1KV68A?an=12>

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння у Збройних Силах України: проект Закону від 09.06.15 р. № 2048а. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55534

28. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції: Закон України від 21.02.14 р. № 746-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746-18#Text>

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо припинення норм законів, схвалених 16 січня 2014 року: Закон України від 23.02.14 р. № 767-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-18#Text>

30. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.14 р. № 1207-VII (Чинний). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141207?an=1>

31. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки: Закон України від 07.10.14 р. № 1689-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-18#Text>

32. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 12.02.15 р. № 198-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-19#Text>

33. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо виконання рекомендацій Європейського Союзу з виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно уточнення підслідності органів досудового розслідування: Закон України від 10.11.15 р. № 771-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-19#Text>

34. Досвід країн ЄС у сфері організації миротворчих операцій та забезпечення підтримання громадської безпеки у зоні їх проведення: семінар за міжнародною участю у Національній академії державного управління при Президентові України від 11.11.15 р. URL: <http://nationalsecurity.org.ua/2015/11/18/4024>

35. Про Військову поліцію: пояснювальна Записка до проекту Закону України. – (Офіційний портал Верховної Ради України). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648

36. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Soare et autres c. Roumanie” (Заява № 24329/02) від 22.02.2011 р. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103591>
37. Тотальна безкарність в зоні АТО: Розслідування вбивств та зникнень. Дослідження здійснено під загальною редакцією Н. Волкової. URL: https://mart-ngo.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/2016-02-29-15_57_38-1.pdf
38. Листи ДНУ ІБП НАПрН України від 09.02.23 р. № 31, від 09.02.23 р. № 32, від 07.06.23 р. № 99.
39. Про Державне бюро військової юстиції: проект Закону України від 28.01.22 р. № 6569. – (Одержаний ВР України). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/II06879A?an=370>
40. Про Військову поліцію: проект Закону від 15.02.22 р. № 6569-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39001>
41. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави: Указ Президента України № 837/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>
42. Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії: Указ Президента України № 36/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/362022-41285>
43. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”: Указ Президента України № 473/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121>
44. Про порядок денний одинадцятої сесії Верховної Ради України дев’ятого скликання: Постанова Верховної Ради України; Порядок денний: Перелік від 06.02.24 р. № 3562-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3562-20/find?text=6569>
45. Лист МВС України від 18.05.23 р. № 62731/12-599-2023.
46. Лист Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 17.08.22 р. № 04-27/13-2022/136705.
47. Підсумкове засідання Робочої групи Комітету з питань правоохоронної діяльності щодо опрацювання питання створення системи військової юстиції в Україні: прес-служба Апарату Верховної Ради України. – (Опубліковано 24.06.24 р. о 14:04). URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/249930.html
48. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення та посилення самостійності Воєнної поліції України та Спеціалізованої воєнної прокуратури: проект Закону від 29.05.24 р. №11306. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44322>
49. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки: Указ Президента України; План від 11.05.23 р. № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

~~~~~ * * * ~~~~~